

Nr 42.

Ankom till riksdagens kansli den 1 juni 1920 kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

Bevillningsutskottets betänkande, i anledning av väckta motioner om tillägg till 42 § i förordningen angående försäljning av rusdrycker.

Närvarande: herrar Röing, Antonsson, Wijk, Boman, Månsson i Hagaström, Holmström, Jonsson i Hökhult, Björnsson, Kobb, Björkman, friherre Barnekow*, Bökelund, Uddenberg, Lithander, Olsson i Kollungeröd och Björklund.

* Icke närvarit vid justeringen av betänkanDET.

Uti två likalydande, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, väckta den ena i första kammaren, nr 118, av herr *Björkman* m. fl. och den andra i andra kammaren, nr 239, av herr *Olsson* i Mora m. fl., har hemställts, »att riksdagen måtte besluta följande tillägg till § 42 i kungl. förordningen av den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker:

'samt om de inskränkningar i avseende å utminuteringen, som av hemortsbolaget föreskrivits och vilka inskränkningar skola för den anmälande tillämpas', så att nämnda § 42 erhåller följande lydelse:

'Om någon enligt § 29 anmäler sig för inköp av rusdrycker hos annat än sitt hemortsbolag, må utminuteringsställe ej anvisas honom, innan meddelande om den gjorda anmälan lämnats till hemortsbolaget och upplysning därifrån inhämtats, om i avseende å honom veterligt hinder förefinnes för utminutering enligt vad i 33 och 34 §§ stadgas, samt om de inskränkningar i avseende å utminuteringen, som av hemortsbolaget föreskrivits och vilka inskränkningar skola för den anmälande tillämpas. Hemortsbolaget skall, om sådant hinder ej förefinnes, upp-

Bihang till riksdagens protokoll 1920. 7 saml. 32 häft. (Nr 42.)

föra honom i den i 41 § omförmälda förteckning med anmärkning, att han ej äger hos bolaget inköpa rusdrycker av det slag, anmälan avser, och med anteckning om det bolag, varest han gjort anmälan. Om sedermera i avseende å honom veterligen hinder för utminuterings uppkommer, skall sistnämnda bolag därom ofördröjligen underrättas av hemortsbolaget.

Därest bolag, hos vilken någon anmält sig för inköp av rusdrycker, prövar erforderligt att i avseende å honom inhämta upplysning, varom i denna § sägs, hos annat, som under något av de tre sista kalender-åren före det anmälan sker, varit att anse som hemortsbolag, skall för sistnämnda bolag gälla vad i denna § om hemortsbolag är stadgat.»

I motionerna yrkas tillika, att vederbörande utskott måtte föreslå de förändringar i andra paragrafer, som möjligen av den föreslagna ändringen kunde föranledas.

*Nu gällande
bestämmelser.*

Den, som önskar göra inköp av rusdrycker, har enligt 29 § rusdrycksförsäljningsförordningen att hos bolag, som äger rätt till utminuterings, härom göra skriftlig anmälan med bifogande av vissa uppgifter rörande sin person. Uteslutna från inköpsrätt äro de kategorier, som finnas uppräknade i 34 §; härjämte är att iakttaga, att enligt 33 § den, som har inköpsrätt hos ett bolag, icke samtidigt kan erhålla sådan rätt hos annat bolag. Föreligger ej sådant författningsenligt hinder för inköpsrätt och finner bolaget eljest utminuterings till sökanden kunna äga rum, har bolaget enligt 30 § att tillställa honom motbok med anvisning å visst utminuteringsställe, varjämte den nye motboksinnnehavaren införes i den förteckning (kundförteckning), som det enligt 41 § åligger varje bolag att föra.

Om någon, som icke förvärvat inköpsrätt hos sitt hemortsbolag, begär sådan rätt hos annat bolag, äger det senare jämlikt 42 § icke anvisa sökanden utminuteringsställe, innan meddelande om ansökningen lämnats till hemortsbolaget och upplysning därifrån inhämtats, huruvida enligt vad i 33 och 34 §§ stadgas veterligt hinder för utminuterings förefinnes. Föreligger ej dylikt hinder, skall hemortsbolaget uppföra vederbörande i ovannämnda kundförteckning med anteckning om var inköpsrätt äger rum. Uppkommer sedermera hinder för inköpsrättens utövande, har hemortsbolaget att härom ofördröjligen göra anmälan hos det andra bolaget.

Medan i 42 §, som nämnt är, förutsättes, att den, som söker inköpsrätt hos annat bolag än sitt hemortsbolag, ej redan åtnjuter inköpsrätt hos detta, meddelas i 43 § motsvarande bestämmelser för det fall,

att någon, som innehar motbok, önskar få den enligt densamma gällande inköprätten överflyttad till annat bolag.

Yrkandet i de föreliggande motionerna går ut på sådana ändringar av 42 §, att i där omförmälda fall dels hos hemortsbolaget skulle inhämtas upplysning även om de inskränkningar i avseende å utminuteringsen, som av hemortsbolaget föreskrivits, dels ock sistnämnda inskränkningar skulle vara bindande för det bolag, hos vilket ansökan gjorts.

Motionerna.

I motiveringen till detta förslag hava motionärerna till en början erinrat, att åtskilliga bolag för detaljhandel med rusdrycker vidtagit inskränkningar bland annat i fråga om den maximikvantitet rusdrycker, som enligt 48 § i samma förordning må utminuterar. Vidare hava motionärerna anfört, att man på flera håll sökt kringgå dessa inskränkningar genom att hos annat bolag än sitt hemortsbolag begära att få inköpa rusdrycker, synbarligen emedan detta andra bolag icke beslutat motsvarande inskränkningar, samt att på ett eller annat håll genom missbruk av den i förordningen medgivna flyttningsrätten en osund konkurrens uppstått mellan närliggande bolag; och hava motionärerna såsom ett belysande fall anfört följande:

Rusdrycksbolaget i Hedemora hade beslutat inskränka den kvantitet spritdrycker, som finge till köpare utminuterar, till en liter i månaden. Rusdrycksbolaget i Falun hade däremot icke vidtagit någon inskränkning i den i förordningen angivna maximikvantiteten. Det hade nu i många fall inträffat, att icke blott personer, boende i gränskommunerna mellan de båda bolagens försäljningsområden, utan även i Hedemora stad bosatta personer hos Falubolaget begärt och erhållit rätt att inköpa spritdrycker.

Slutligen hava motionärerna framhållit, att i ordningens och nykterhetens intresse sådana ändringar borde vidtagas i rusdrycksförsäljningsförordningen, att osund konkurrens av berörda slag genom uttryckliga föreskrifter förhindrades.

Då bevillningsutskottet i början av innevarande års riksdag förehade till behandling ovannämnda motioner, framhölls inom utskottet, att motionernas nyss angivna syfte kunde vara behjärtansvärt, men att å andra sidan säkerligen förekomme fall, då av fullt lojala skäl annat försäljningsbolag än hemortsbolaget anlätades, vilka fall icke syntes böra träffas av en sådan bestämmelse som motionärerna föreslagit. Vidare anmärktes inom bevillningsutskottet att, därest en föreskrift i berörda syfte infördes, på sätt motionärerna föreslagit, i 42 § rusdrycksförsälj-

Utskottet.

Från kontrollstyrelsen inhämtat utlåtande.

ningsförordningen, ett motsvarande tillägg borde göras till 43 § i samma författning. Med anledning av vad sålunda förekommit inom bevillningsutskottet ansåg utskottet erforderligt att från kontrollstyrelsen erhålla utredning i anledning av motionerna; och anhöll utskottet i grundlagsenlig ordning, att styrelsen måtte anbefallas avgiva sådant utlåtande samt därvid föreslå de ändringar i gällande rusdrycksförsäljningsförordning, vilka styrelsen kunde finna ägnade att förebygga sådana missbruk, som i motionerna omnämnts, utan att verka inskränkning av inköpsrätten i sådana fall, där på sätt ovan antytts dylik inskränkning icke syntes skälig.

Nu mera har bevillningsutskottet från kontrollstyrelsen mottagit utlåtande och förslag i ämnet, vilka såsom bilaga åtfölja detta betänkande.

Det förslag, som kontrollstyrelsen med sitt utlåtande framlagt, avser till en början ändringar i de enligt 42 § i rusdrycksförsäljningsförordningen gällande bestämmelserna av följande innebörd. Det yttrande, som skall inhämtas från hemortsbolaget, skulle innefatta ej blott såsom nu huruvida jämlikt 33 eller 34 § hinder förefinnes för utfärdande av motbok för sökanden utan även huruvida eljest enligt hemorsbolagets mening sådant hinder föreligger. Yttrandet skulle även, där hinder ej ägde rum, innehålla, huruvida och i så fall vilka inskränkande bestämmelser i fråga om inköpsrätten ansåges vara av behovet påkallade. Vidare skulle det bolag, hos vilket begäran om motbok framställts, åläggas att, därest hemorsbolaget avstyrkt utlämnande av motbok eller ansett inskränkande bestämmelser av nyssberörda art erforderliga, iakttaga vad hemorsbolaget sålunda uttalat, dock med rätt för sökanden att hos kontrollstyrelsen överklaga sådan åtgärd. Slutligen innehåller kontrollstyrelsens förslag motsvarande ändringar i 43 § samma förordning.

*Utskottets yt-
rande.*

Vad kontrollstyrelsen sålunda föreslagit i fråga om skyldighet för bolag att ställa sig till efterrättelse föreskrifter, meddelade av annat bolag beträffande den individuella inköpsrätten, har syntes utskottet knappast stå i god överensstämmelse med den självständiga ställning i sådant hänseende, som rusdrycksförsäljningsbolagen enligt ifrågavarande förordning intaga. Utskottet erinrar om den i 30 § meddelade, ovan återgivna bestämmelse, enligt vilken bolag, då ansökan om utfäende av motbok föreligger, äger, efter prövningen huruvida författningsenligt hinder föreligger, jämväl taga hänsyn till huruvida bolaget eljest finner utminuterig till sökanden kunna äga rum. Vid denna fria prövningsrätt synes bolaget icke vara bundet av någon annan i

författningen given föreskrift än vad 63 § stadgar om ifrågavarande lagstiftnings allmänna syfte, nämligen att all försäljning av rusdrycker skall ordnas så, att därmed åstadkommes så ringa skada som möjligt. I betraktande av den vidsträckta befogenhet, försäljningsbolagen sålunda beträffande den individuella prövningen erhållit, synes det utskottet angeläget, att denna ansvarsfulla prövningsrätt får utövas av varje bolag på dess eget ansvar. Den sålunda mot kontrollstyrelsens förslag framställda anmärkningen drabbar uppenbarligen även den ändrade lydelse av 42 §, som motionärerna ifrågasatt.

På sätt ovan är nämnt, angav bevillningsutskottet såsom riktlinje för utarbetande av det förslag till ändrade bestämmelser i ämnet, som utskottet från kontrollstyrelsen begärde, att förslaget icke borde verka inskränkning av inköpsrätten i sådana fall, där av fullt lojala skäl annat försäljningsbolag än hemortsbolag anlitas. Utskottet har vid den granskning av kontrollstyrelsens ändringsförslag, som utskottet företagit, icke blivit övertygat om att det sålunda uppställda kravet blivit fullt tillgodosett.

Närmast till hands torde ligga att i sådant hänseende såsom exempel framhålla följande.

Ett fullt lojalt tillämnande av gällande bestämmelser kan, enligt utskottets mening, föreligga, då en person, vilken är bosatt inom kommun, där bolag icke erhållit försäljningsrätt, önskar erhålla inköpsrätt hos annat bolag än hemortsbolaget. En sådan person har nämligen icke haft möjlighet att utöva någon inverkan på den kommuns beslut i hithörande frågor, inom vilken hemortsbolaget är beläget, och det synes utskottet stå bäst i överensstämmelse med rusdryckslagstiftningens allmänna grunder, att i sådana fall, som här äro i fråga, den som söker inköpsrätt, får tillfälle att tillgodonjuta denna rätt i det omfång, lagstiftningen medgiver, i den mån det bolag han är i tillfälle att anlita anser sig kunna tillåta det.

Enligt den avfattning, motionärerna velat giva åt 42 §, skulle i nu angivna fall av hemortsbolaget föreskrivna inskränkningar i fråga om utminuterungen bliva ovillkorligt bindande även vid inköp från annat bolag. Kontrollstyrelsens förslag skiljer sig härifrån därutinnan, att, därest hemortsbolaget i det individuella fallet avstyrkt utlämnande av motbok eller ansett inskränkande bestämmelser i fråga om inköpsrätten erforderliga, vad hemortsbolaget sålunda uttalat skulle iakttagas av det bolag, hos vilket motbok begärts; därjämte medgiver kontrollstyrelsens förslag sökanden rätt att hos kontrollstyrelsen överklaga bolagets beslut. Vad angår den förstnämnda skiljaktigheten från vad i motionerna ifråga-

satts, torde densamma i förevarande hänseende icke kunna tillmätas någon större betydelse, alldenstund ett bolag, som anser för sin kundkrets en månadsranson för individ av till exempel en liter lämpligt avvägd, icke kan antagas tillstyrka större tilldelning, då inköpsrätt sökes hos annat bolag. Den av kontrollstyrelsen föreslagna besvärsrätten bereder visserligen möjlighet att i enskilda fall åstadkomma rättelse i opåkallade inskränkningar av inköpsrätten. Men de obilligheter, till vilka enligt utskottets mening de ifrågasatta bestämmelserna kunna giva anledning, synas utskottet icke kunna försvaras därigenom att en med besvär och obehag förenad möjlighet att hos högre myndighet söka rättelse står vederbörande till buds.

Enligt utskottets mening är det viktigaste nykterhetsintresset för närvarande att stävja den olaga brännvinstillverkning, som alltjämt, även på landsbygden, i icke obetydlig utsträckning lär pågå. Det synes utskottet föga välbetänkt att, samtidigt som på andra lagstiftningsområden välbehövligen åtgärder i berörda syfte förberedas, genom ytterligare restriktioner utöver dem, åt vilka den gällande lagstiftningen ger direkt stöd, för lojala förbrukare försvåra den lagliga åtkomsten av rusdrycker.

Då utskottet sålunda måst ställa sig avvisande till motionerna ävensom till det förslag, som i deras syfte av kontrollstyrelsen uppgjorts, har utskottet emellertid icke velat underlåta att även för sin del betona, att de gällande bestämmelserna på ifrågavarande område kunna lämna tillfälle till missbruk, vilka försvåra den individuella kontrollen. I sådant hänseende har inom utskottet framhållits, att med rusdryckslagstiftningens mening icke överensstämmer, om en person, bosatt inom en kommun, vars försäljningsbolag funnit anledning för honom föreskriva särskilda inskränkningar i inköpsrätten, söker undandraga sig dessa genom att begära inköpsrätt hos annat bolag. Då emellertid det bolag, hos vilket inköpsrätt begäres, författningen enligt skall inhämta utlåtande av hemortsbolaget, torde det vara att förvänta, att det förra bolaget, där individuella skäl till inskränkt inköpsrätt påvisas, icke underlåter att härtill taga hänsyn.

I anslutning till vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att de förevarande motionerna, I:118 av herr Björkman m. fl. och II:239 av herr Olsson i Mora m. fl., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 1 juni 1920.

På bevillningsutskottets vägnar:

ERIK RÖING.

Reservation:

av herrar *Björkman, Månsson* i Hagaström, *Holmström, Jonsson* i Hökhult, *Uddenberg* och *Björklund*,

som med åberopande av vad i motionerna samt i kungl. kontrollstyrelsens till bevillningsutskottets betänkande som bilaga fogade utlåtande anförts hemställa,

att riksdagen måtte besluta ändring av 42 och 43 §§ i rusdrycksförsäljningsförordningen i likhet med av kontrollstyrelsen vid dess utlåtande bifogade förslag.

Bilaga

till bevillningsutskottets betänkande nr 42.

Till riksdagens bevillningsutskott.

Genom remiss den 20 sistlidna februari har Kungl. Maj:t anbefallt kontrollstyrelsen att till riksdagens bevillningsutskott avgiva av utskottet begärt utlåtande och förslag i anledning av motionerna nr 118 i första kammaren och nr 239 i andra kammaren vid årets riksdag, vilka motioner avse ändringar i rusdrycksförsäljningsförordningen i syfte att hindra vissa missbruk vid begagnande av rätten till inköp av rusdrycker hos annat försäljningsbolag än hemortsbolaget.

I anledning härav får kontrollstyrelsen anföra följande.

Enligt 17 § 5 mom. i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker är länsstyrelse vid upplåtelse av rätt till detaljhandel med rusdrycker inom en kommun skyldig att föreskriva de inskränkningar med hänsyn till försäljningsställets antal och förläggning samt rörelsens bedrivande, som blivit av stadsfullmäktige eller kommunalstämma inom kommunen föreslagna, såvida beslutet om samma inskränkningar icke finnes stå i strid med allmän lag eller författning eller annorledes överskrida deras befogethet, som fattat detsamma.

Med stöd av detta stadgande ha de kommunala myndigheterna på många håll inom landet föreslagit, och länsstyrelserna därefter vid meddelandet av oktroy för bolagen fastställt restriktiva föreskrifter av den mest skiftande natur.

De betydelsefullaste bland dessa föreskrifter ha avseende å den kvantitet spritdrycker, vin eller öl, som i regel får till en och samma person utminuterat. På de kommunala myndigheternas initiativ finnas i detta avseende för närvarande i bolagens tillståndsbevis intagna följande föreskrifter.

I fråga om *spritdrycker* är för bolagen i Vadstena, Lindesberg, Hedemora och Umeå den största utminuteringskvantiteten för motboksinnehavare och kalendermånad en liter samt för bolagen i Hässleholm, Karlstad och Västerås under samma betingelser två liter. Bolaget i Trollhättan äger till samma person utminutera en alkoholvärdighet av högst en liter ren sprit i månaden, vederbörande motboksinnehavare likväl obetaget att utbekomma detta kvantum i andra slag av spritdrycker. För bolaget i Åmål är föreskrivet, att spritdrycker icke må till någon utminuteras i större myckenhet än sex liter för varje fjärdedels år, dock ej under någon månad utöver fyra liter. För bolaget i Lund slutligen gäller inskränkningen i försäljningsrätten endast den till kvinnor utminuterade kvantiteten, som må utgöras av en myckenhet motsvarande högst en liter egentligt brännvin för kalendermånad.

I fråga om *vin och öl* äro begränsningar i inköpsrätten gällande för bolagen i Vadstena, Umeå, Almhult och Trollhättan. De bägge förstnämnda bolagen ha således rätt att utminutera högst en liter vin och fyra liter öl för person och vecka.

Bolaget i Älmhult har rätt att utminutera högst två liter vin och 30 liter öl för kalendermånad. För bolaget i Trollhättan åter finnas ej några maximikvantiteter i detta avseende föreskrivna, men vid medgivande av tillstånd till detaljhandel har stadgats, att bolagets styrelse åligger att med särskild uppmärksamhet aktgiva därpå, att ej i något fall så stor myckenhet dylika drycker utminuteras, att missbruk kan befaras. För bolaget i Skänninge finnes slutligen stadgat, att högst fyra liter öl må till någon försäljas för vecka räknat.

Utan att här anföra ytterligare exempel på föreskrifter, som på de kommunala myndigheternas initiativ intagits i rusdrycksförsäljningsbolagens tillståndsbevis, anser sig kontrollstyrelsen kunna uttala, att olikheterna i de förhållanden, under vilka de olika rusdrycksförsäljningsbolagen bedriva sin rörelse, framför allt på grund av den synnerligen vidsträckta rätt, som tillerkänts de kommunala myndigheterna, äro så stora, att allvarliga olägenheter komma att uppstå, därest ej särskilda åtgärder vidtagas för att reglera den enligt nuvarande rusdrycksförsäljningsförordning relativt fria rätten att verkställa sina inköp hos annat bolag än hemortsbolaget.

Redan nu har för övrigt, ehuru rusdrycksförsäljningen endast under några få månader bedrivits utan att vara underkastad speciella av kristidens förhållanden betingade inskränkningar, en stark tendens att begära inköpsrätt hos annat bolag än hemortsbolaget visat sig i de fall, där hemortsbolagets försäljning varit underkastad inskränkningar av mera väsentlig natur. Bolagen ha i dylika fall hänvänt sig till kontrollstyrelsen med anhållan om föreskrifter, huru med sådana ansökningar bör förfaras. I anledning av dessa förfrågningar har kontrollstyrelsen hittills icke uttalat annat, än att bolagen böra taga största möjliga hänsyn till vederbörande hemortsbolags önskningsar. Utan att för närvarande med bestämdhet vilja uttala sig i frågan om huruvida dylika överflyttningar från ett bolag till ett annat, om de förekomma i större utsträckning, kunna anses överensstämma med innebörden i nu gällande rusdrycksförsäljningsförordning, anser kontrollstyrelsen dock i likhet med motionärerna, att starka skäl såväl ur nykterhets- som ordningssynpunkt tala för att sådana ändringar böra vidtagas i rusdrycksförsäljningsförordningen, att av denna fullt tydligt framgår, under vilka villkor inköpsrätt må beviljas hos annat bolag än hemortsbolaget. Full och oinskränkt frihet vid valet av bolag skulle inom kort göra den mycket vidsträckta befogenhet i restriktiv riktning, som genom rusdrycksförsäljningsförordningen tillerkänts kommunerna, fullständigt illusorisk och medföra de allvarligaste verkningar för den individuella försäljningskontrollen över huvud taget. I detta sammanhang vill kontrollstyrelsen jämväl framhålla önskvärdheten av att de av motionärerna angivna och av kontrollstyrelsen härovan bestyrkta olägenheterna om möjligt bliva avhjälpta genom beslut redan av innevarande riksdag. Ett dröjsmål torde nämligen kunna medföra allvarliga risker för hela det individuella kontrollsystemet.

Ej endast den kommunala bestämmanderätten skulle sålunda bli illusorisk. Även bolagen själva skulle, därest ej överenskommelse med samtliga angränsande bolag kunde ernås, bli berövade den möjlighet att införa restriktiva bestämmelser i nykterhetsfrämjande riktning, som de för närvarande äga. Dylika bestämmelser — i allmänhet innebärande en nedsättning i den kvantitet, som utminuteras till de lägsta åldersklasserna samt till kvinnorna — ha med hittills god verkan införts av flera bolag. Blev det emellertid mera allmänt känt, att omflyttning utan större svårighet kan ske från ett bolag till ett annat, skulle en osund konkurrens mellan

bolagen kunna fullständigt omintetgöra verkan av dylika bestämmelser och därmed i hög grad äventyra bolagens möjlighet att förverkliga sitt i 63 § av rusdrycksförsäljningsförordningen angivna syfte.

An mer uppenbart orimliga te sig följderna av den fullständigt fria, av inga inskränkningar hämmade rätten att fritt välja det bolag, hos vilket man önskar verkställa sina inköp, om man besinnar, att härigenom under vissa förhållanden till och med begränsningar av inköpsrätten för en viss individ, som ej visat sig kunna på ett tillfredsställande sätt handhava spirituosa, skulle kunna omöjliggöras. Den person, som drabbats av inskränkningarna, skulle utan vidare kunna söka och få sig tillerkänd full inköpsrätt hos ett annat, mindre nogräknat bolag. Man tänke sig isynnerhet, vilka verkningar detta skulle medföra för ett bolag i en av våra största städer. På grund av de speciella förhållanden, under vilka ett sådant bolag arbetar, har detsamma måst driva individualiseringarna i fråga om inköpsrätten särskilt långt. De gynnsamma verkningarna av detta arbete skulle när som helst kunna omintetgöras, därigenom att ett bolag å en mindre, närbelägen ort började lämna ut motböcker till personer, bosatta inom det större bolagets kontrollområde, utan att vid utlämnandet taga någon som helst hänsyn till de önskemål, som nttalades av sistnämnda bolag.

Som en sammanfattning av vad ovan anförts vill kontrollstyrelsen uttala, att, därest en person skall anses äga rätt att utan inskränkningar välja det bolag, hos vilket han önskar verkställa sina inköp, under ogynnsamma omständigheter de bolag, som minst bekymra sig om följderna ur nykterhetssynpunkt av sin försäljning, genom konkurrenshänsyn kunna bliva för övriga bolag tongivande.

På grund av vad ovan anförts, anser sålunda kontrollstyrelsen, att föreskrifter, i det väsentliga överensstämmande med vad i motionerna föreslagits, böra inflyta i rusdrycksförsäljningsförordningen. I överensstämmelse med vad som inom bevillningsutskottet framhållits anser dock kontrollstyrelsen, att fall finnas, då av fullt lojala skäl en person önskar anlita annat bolag än hemortsbolaget för sina inköp. Det väsentliga syftet med motionerna torde ock av skäl, som nedan närmare skola anföras, komma att vinnas, även om i dylika fall undantag medgivnas från den allmänna regeln, att hemortsbolagets inköpsbestämmelser skola vara normerande, även då inköp verkställas hos annat bolag.

Under åren närmast före ikraftträdandet av förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker var landet liksom nu indelat i kontrollområden. Dessa kontrollområden voro dock i motsats till de nuvarande ej endast kontrollområden utan ock försäljningsområden. En person var då i regel hänvisad att verkställa inköpen hos sitt hemortsbolag. Enligt 15 § 2 mom. tredje stycket i förordningen den 9 juni 1905, sådant nämnda lagrum löd enligt förordningen den 8 juni 1915, fanns stadgat, att innehavare av rättighet till detaljhandel ej finge utminutera brännvin till person inom annat kontrollområde än det, där rättigheten utövades, såvida ej det bolag, inom vars kontrollområde personen vore boende, därtill, med iakttagande av de föreskrifter, kontrollstyrelsen kunde meddela, lämnat medgivande. Redan vid denna tidpunkt hade lagstiftningen sålunda förutsett, att en person av fullt lojala skäl skulle kunna önska verkställa inköpen hos annat bolag än sitt hemortsbolag.

De föreskrifter, som kontrollstyrelsen fastställde som villkor för lämnande av nyssnämnda medgivande, voro i de delar, som nu kunna vara av betydelse, av följande lydelse: »Dylik medgivande kan lämnas beträffande:

1) den, som på grund av offentligt uppdrag eller eljest på mera stadigvarande sätt uppehåller sig inom viss kommun utom hemortsbolagets kontrollområde utan att kunna anses vara skyldig att inom denna kommun kyrkobokföras,

2) den, som på grund av kommunikationsförhållanden har bättre förbindelse med eller plägat förlägga sina affärsresor till ort, där bolag i angränsande kontrollområde finnes, och där han önskar till avhämtning inköpa brännvin.»

I någondera av dessa bägge kategorier torde inrymmas flertalet av de personer, som kunna anföra lojala skäl för inköp hos ett annat bolag än hemortsbolaget, och vilka sålunda ej böra drabbas av den föreslagna inskränkningen.

Man skulle sålunda kunna ifrågasätta, att i förordningen uttryckligen medgäves undantag för dessa kategorier. Emellertid anser styrelsen starka skäl tala mot anlitandet av ett sådant förfarings sätt. Dels torde ett införande i rusdrycksförsäljningsförordningen av ovan angivna bestämmelser erbjuda vissa ej oväsentliga formella olägenheter, dels — och detta torde vara betydelsefullare — kunna otvivelaktigt även i en hel del fall, som ej inrymmas inom de här upptagna kategorierna, och som ej torde kunna direkt preciseras i förordningen, lojala skäl anföras för verkställande av inköp hos annat bolag än hemortsbolaget. Styrelsen vill därjämte framhålla, att under vissa förhållanden så olikartade inköpsbestämmelser kunna komma att införas för två angränsande bolag, att en kategorisk föreskrift om att restriktiva inköpsbestämmelser gällande för det ena bolaget skola gälla för personer, bosatta inom dess kontrollområde, även om inköpsrätt beviljats hos annat bolag, skulle komma att medföra vissa bestämda olägenheter ur nykterhetssynpunkt. Lockelsen till olagliga manipulationer med den spirituosa, som inköpts hos det bolag, för vars försäljning minst restriktiva bestämmelser fastställts, skulle bli alltför stark. En abnorm stegring skulle också framkallas i antalet motbokssökande inom detta bolags kontrollområde på grund av de goda avsättningsmöjligheterna för spirituosa inom det angränsande området. För sådana fall torde det vara av behovet påkallat, att någon myndighet, varvid någon annan än kontrollstyrelsen icke torde kunna komma i fråga, har makt att vid överflyttning av inköpsrätten från hemortsbolaget till annat bolag medgiva sådana undantag från regeln om samtliga hemortsbolagets restriktiva inskränkningars giltighet jämväl vid inköp hos det andra bolaget, att därigenom ett modererande inflytande utövas på de olägenheter, som kunna följa av olikheterna.

Kontrollstyrelsen vill härefter, innan styrelsen avlämnar det av bevillningsutskottet begärda förslaget till ändringar i rusdrycksförsäljningsförordningen, i korthet under hänvisning till vad ovan anförts, angiva de krav, som enligt styrelsens mening i förevarande avseende böra ställas på de ifrågasatta bestämmelserna. Deras syftemål bör vara att inom rimliga gränser förhindra, såväl att de kommunala myndigheternas rätt att föreskriva vissa inskränkningar i fråga om bolagens försäljning som ock att den rätt, som inrymts för rusdrycksförsäljningsbolagen, att själva vidtaga vissa restriktioner beträffande sin försäljning, ointetgöres därigenom, att inom ett bolags kontrollområde bosatta personer söka inköpsrätt hos ett annat bolag för att undgå för hemortsbolaget gällande restriktiva föreskrifter. Förändringarna böra däremot ej vara av den art, som av andra, fullt lojala skäl önskar verkställa sina inköp hos annat bolag än hemortsbolaget, drabbas av några väsentliga inskränkningar.

Det avsedda syftet vinnes enligt styrelsens mening bäst därigenom, att i

förordningen införes en bestämmelse, som ger hemortsbolag rätt att, då en person söker inköpsrätt hos annat bolag, föreskriva de inskränkningar, som skola gälla för honom, därest han erhåller motbok av sistnämnda bolag.

Någon som helst risk för att hemortsbolagen skulle förfara alltför slappt vid tillämpandet av denna rätt, och sålunda syftet med den föreskrivna lagändringen äventyras, finnes enligt styrelsens mening icke. Av helt naturliga skäl ser ett bolags ledning ytterst ogärna, att dess kundkrets minskas genom överflyttning till annat bolag, men detta skulle undantagslöst bli den naturliga följden av slapphet vid tillämpningen av den befogenhet, som enligt förslaget tillerkänts bolagen. Större risk finnes däremot enligt styrelsens mening för att bolagen skulle gå alltför restriktivt tillväga, och ej heller i de fullt lojala fallen tillåta en person att verkställa sina inköp hos annat bolag än hemortsbolaget utan att vara underkastad de för hemortsbolaget gällande restriktiva bestämmelserna. Av en alltför starkt restriktiv tendens hos bolagen vid tillämpning av deras meranämnda befogenhet kunde ock enligt styrelsens mening följa den av kontrollstyrelsen förut påpekade olägenheten, att ur nykterhetssynpunkt menliga, allt för stora olikheter mellan förhållandena i två angränsande kontrollområden bleve följden. För att undgå dessa senast påpekade olägenheter anser kontrollstyrelsen, att den av styrelsen ovan föreslagna bestämmelsen bör kompletteras med en bestämmelse, som medger den, som sökt inköpsrätt, att under kontrollstyrelsens prövning draga hemortsbolagets beslut om inskränkningar.

Styrelsen vill slutligen framhålla, att den av motionärerna föreslagna ändringen i 42 § givetvis bör åtföljas av motsvarande ändring i 43 §. Den väsentliga skillnaden mellan de båda paragraferna är nämligen den, att 42 § reglerar förhållandet i det fall, då den, som söker inköpsrätt hos annat bolag än sitt hemortsbolag, ej redan har inköpsrätt hos detta, under det att 43 § har avseende å dem, som redan inneha motbok hos hemortsbolaget eller annat bolag, men vilja ha sin inköpsrätt förflyttad. Av kontrollstyrelsen föreslagna ändringar i övrigt av 42 och 43 §§ äro av uteslutande redaktionell beskaffenhet.

Förändringar i andra paragrafer av rusdrycksförsäljningsförordningen torde i detta sammanhang ej vara av behovet påkallade.

I anledning av vad ovan anförts, får kontrollstyrelsen härmed avgiva bilagda förslag till ändrad lydelse av 42 § och 43 § i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker.

Remissakten återställes härmed.

Stockholm den 28 april 1920

FREDRIK ZETHELIUS.

SAM LARSSON.

ERNST J:SON PEHRZANDER.

Ivar Skantze.

Förslag

till ändrad lydelse av 42 och 43 §§ i rusdrycksförsäljningsförordningen.

42 §.

Om någon enligt 29 § anmäler sig för inköp av rusdrycker hos annat än sitt hemortsbolag, skall från hemortsbolaget inhämtas yttrande, huruvida enligt vad i 33 eller 34 § finnes stadgat eller eljest bolagets mening förefinnes hinder för utfärdande av motbok. Anser hemortsbolaget hinder härför icke föreligga men väl inskränkande bestämmelser i fråga om inköpsrätten vara av behovet påkallade, skall bolaget i sitt yttrande jämväl uttala sig härom.

Har hemortsbolaget avstyrkt utlämnande av motbok eller ansett inskränkande bestämmelser i fråga om inköpsrätten erforderliga, skall vad hemortsbolaget sålunda uttalat iakttagas av det bolag, hos vilket begäran om motbok framställts; sökanden obetaget att jämlikt 19 § 10 mom. hos kontrollstyrelsen överklaga bolagets beslut.

Det bolag, hos vilket anhållan om motbok framställts, åligger att så snart ärendet avgjorts om utgången underrätta hemortsbolaget, som har att uti den i 41 § omförmälda förteckning införa fullständiga uppgifter härom. Erhåller hemortsbolaget sedermera kännedom om hinder för utminutering till någon, som enligt denna paragraf erhållit motbok hos annat bolag, skall hemortsbolaget därom ofördröjligen underrätta det bolag, som utfärdat motboken.

Därest bolag, hos vilket någon anmält sig för inköp av rusdrycker, prövar erforderligt att i avseende å honom inhämta upplysning, varom i denna paragraf sägs, hos annat bolag, som under något av de tre sista kalenderåren före det anmälan sker varit att anse som hans hemortsbolag, skall för sistnämnda bolag i fråga om upplysningars meddelande gälla vad i denna paragraf om hemortsbolag är stadgat.

43 §.

Då någon enligt 32 § med företeende av för honom hos annat bolag gällande motbok anmäler sig för inköp av rusdrycker, skall vad i 42 § stadgas i tillämpliga delar lända till efter rättelse. Har motboken utfärdats av annat bolag än hemortsbolaget, skall jämväl det bolag, som utfärdat motboken, erhålla meddelande om den gjorda anmälan samt uttala sig, huruvida och i vilken utsträckning inköpsrätt bör beviljas, ävensom underrättas om ärendets utgång samt uti den i 41 § omnämnda förteckning införa stadgade uppgifter.